Spintronika – fotonika: analogie

Janusz Adamowski Paweł Wójcik, Maciej Wołoszyn, Bartłomiej Spisak

W oparciu o wykład wygłoszony podczas konferencji "2nd World Congress of Smart Materials", Singapur, March 2-6, 2016

Wprowadzenie dla niespecjalistów

イロト イポト イヨト イヨト

Przyrządy spintroniczne służą do:

- generacji,
- modyfikacji,
- detekcji,

prądów spinowych, czyli prądów elektronów o uporządkowanych spinach.

< □ > < 同 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ >

Przyrządy spintroniczne służą do:

- generacji,
- modyfikacji,
- detekcji,

prądów spinowych, czyli prądów elektronów o uporządkowanych spinach.

ヘロト ヘ戸 ト ヘ ヨ ト ヘ ヨ

Przyrządy spintroniczne służą do:

- generacji,
- modyfikacji,
- detekcji,

prądów spinowych, czyli prądów elektronów o uporządkowanych spinach.

ヘロト ヘ戸 ト ヘ ヨ ト ヘ ヨ

Przyrządy spintroniczne służą do:

- generacji,
- modyfikacji,
- detekcji,

prądów spinowych, czyli prądów elektronów o uporządkowanych spinach.

・ ロ ト ・ 理 ト ・ 目 ト ・

Przyrządy spintroniczne służą do:

- generacji,
- modyfikacji,
- detekcji,

prądów spinowych, czyli prądów elektronów o uporządkowanych spinach.

▲ @ ▶ < ∃ ▶</p>

Przyrządy spintroniczne służą do:

- generacji,
- modyfikacji,
- detekcji,

prądów spinowych, czyli prądów elektronów o uporządkowanych spinach.

W zakres spintroniki wchodzą także badania kubitów spinowych.

イロト イポト イヨト イヨト

Fotonika zajmuje się

- generacją,
- modyfikacją,
- detekcją,

fotonów o energiach z zakresu od podczerwieni do nadfioletu.

Fotonika zajmuje się również badaniami kubitów fotonowych.

Optyka może być traktowana jako część fotoniki.

A ≥ ►

Fotonika zajmuje się

- generacją,
- modyfikacją,
- detekcją,

fotonów o energiach z zakresu od podczerwieni do nadfioletu.

Fotonika zajmuje się również badaniami kubitów fotonowych.

Optyka może być traktowana jako część fotoniki.

A ≥ ►

Fotonika zajmuje się

- generacją,
- modyfikacją,
- detekcją,

fotonów o energiach z zakresu od podczerwieni do nadfioletu.

Fotonika zajmuje się również badaniami kubitów fotonowych.

Optyka może być traktowana jako część fotoniki.

- A - E - M

Fotonika zajmuje się

- generacją,
- modyfikacją,
- detekcją,

fotonów o energiach z zakresu od podczerwieni do nadfioletu.

Fotonika zajmuje się również badaniami kubitów fotonowych.

Optyka może być traktowana jako część fotoniki.

3 ×

Fotonika zajmuje się

- generacją,
- modyfikacją,
- detekcją,

fotonów o energiach z zakresu od podczerwieni do nadfioletu.

Fotonika zajmuje się również badaniami kubitów fotonowych.

Optyka może być traktowana jako część fotoniki.

Fotonika zajmuje się

- generacją,
- modyfikacją,
- detekcją,

fotonów o energiach z zakresu od podczerwieni do nadfioletu.

Fotonika zajmuje się również badaniami kubitów fotonowych.

Optyka może być traktowana jako część fotoniki.

Stany spinowe elektronu i stany polaryzacji fotonu

(1) Stany spinowe elektronu (spinory) stan elektronu o składowej *z*-owej spinu $s_z = +\hbar/2$

$$|\uparrow\rangle \equiv |0\rangle = \begin{pmatrix} 1\\0 \end{pmatrix} \tag{1}$$

stan elektronu o składowej *z*-owej spinu $s_z = -\hbar/2$

$$|\downarrow\rangle \equiv |1\rangle = \begin{pmatrix} 0\\1 \end{pmatrix} \tag{2}$$

・ロト ・聞 ト ・ ヨト ・ ヨト

Stany spinowe elektronu i stany polaryzacji fotonu

(1) Stany spinowe elektronu (spinory)

stan elektronu o składowej *z*-owej spinu $s_z = +\hbar/2$

$$|\uparrow\rangle \equiv |0\rangle = \begin{pmatrix} 1\\0 \end{pmatrix} \tag{1}$$

stan elektronu o składowej *z*-owej spinu $s_z = -\hbar/2$

$$|\downarrow\rangle \equiv |1\rangle = \begin{pmatrix} 0\\1 \end{pmatrix} \tag{2}$$

▲□▶ ▲圖▶ ▲ 国▶ ▲ 国

Stany spinowe elektronu i stany polaryzacji fotonu

(1) Stany spinowe elektronu (spinory) stan elektronu o składowej *z*-owej spinu $s_z = +\hbar/2$

$$|\uparrow\rangle \equiv |0\rangle = \begin{pmatrix} 1\\0 \end{pmatrix}$$
(1)

stan elektronu o składowej *z*-owej spinu $s_z = -\hbar/2$

$$|\downarrow\rangle \equiv |1\rangle = \begin{pmatrix} 0\\1 \end{pmatrix} \tag{2}$$

イロト イポト イヨト イヨ

Stany spinowe elektronu i stany polaryzacji fotonu

(1) Stany spinowe elektronu (spinory) stan elektronu o składowej *z*-owej spinu $s_z = +\hbar/2$

$$|\uparrow\rangle \equiv |0\rangle = \begin{pmatrix} 1\\0 \end{pmatrix}$$
(1)

stan elektronu o składowej z-owej spinu $s_z = -\hbar/2$

$$|\downarrow\rangle \equiv |1\rangle = \begin{pmatrix} 0\\1 \end{pmatrix}$$
(2)

イロト イポト イヨト イ

(2) Stany polaryzacji liniowej fotonu

Jeżeli foton porusza się w kierunku *z*, to stany fotonu spolaryzowanego liniowo również możemy zapisać w postaci spinorowej.

stan fotonu spolaryzowanego liniowo w kierunku x

$$|x\rangle \equiv |0\rangle = \begin{pmatrix} 1\\ 0 \end{pmatrix} \tag{3}$$

$$|y\rangle \equiv |1\rangle = \begin{pmatrix} 0\\1 \end{pmatrix} \tag{4}$$

(2) Stany polaryzacji liniowej fotonu

Jeżeli foton porusza się w kierunku *z*, to stany fotonu spolaryzowanego liniowo również możemy zapisać w postaci spinorowej.

stan fotonu spolaryzowanego liniowo w kierunku x

$$|x\rangle \equiv |0\rangle = \begin{pmatrix} 1\\ 0 \end{pmatrix} \tag{3}$$

$$|y\rangle \equiv |1\rangle = \begin{pmatrix} 0\\1 \end{pmatrix} \tag{4}$$

(2) Stany polaryzacji liniowej fotonu

Jeżeli foton porusza się w kierunku *z*, to stany fotonu spolaryzowanego liniowo również możemy zapisać w postaci spinorowej.

stan fotonu spolaryzowanego liniowo w kierunku x

$$|x\rangle \equiv |0\rangle = \begin{pmatrix} 1\\0 \end{pmatrix} \tag{2}$$

$$|y\rangle \equiv |1\rangle = \begin{pmatrix} 0\\1 \end{pmatrix} \tag{4}$$

(2) Stany polaryzacji liniowej fotonu

Jeżeli foton porusza się w kierunku *z*, to stany fotonu spolaryzowanego liniowo również możemy zapisać w postaci spinorowej.

stan fotonu spolaryzowanego liniowo w kierunku x

$$|x\rangle \equiv |0\rangle = \begin{pmatrix} 1\\ 0 \end{pmatrix} \tag{3}$$

$$|y\rangle \equiv |1\rangle = \begin{pmatrix} 0\\1 \end{pmatrix} \tag{4}$$

(2) Stany polaryzacji liniowej fotonu

Jeżeli foton porusza się w kierunku *z*, to stany fotonu spolaryzowanego liniowo również możemy zapisać w postaci spinorowej.

stan fotonu spolaryzowanego liniowo w kierunku x

$$|x\rangle \equiv |0\rangle = \begin{pmatrix} 1\\0 \end{pmatrix}$$
(3)

$$|y\rangle \equiv |1\rangle = \begin{pmatrix} 0\\1 \end{pmatrix} \tag{4}$$

Kubit (bit kwantowy)

$$|\Psi\rangle = a_0|0\rangle + a_1|1\rangle \tag{5}$$

$$|a_0|^2 + |a_1|^2 = 1 \tag{6}$$

◆□▶ ◆圖▶ ◆臣▶ ◆臣▶

Kubit (bit kwantowy)

$$|\Psi\rangle = a_0|0\rangle + a_1|1\rangle \tag{5}$$

$$|a_0|^2 + |a_1|^2 = 1 (6)$$

◆□▶ ◆圖▶ ◆臣▶ ◆臣▶

Kubit (bit kwantowy)

$$|\Psi\rangle = a_0|0\rangle + a_1|1\rangle \tag{5}$$

$$|a_0|^2 + |a_1|^2 = 1 \tag{6}$$

◆□▶ ◆圖▶ ◆臣▶ ◆臣▶

Kubit (bit kwantowy)

$$\Psi\rangle = a_0|0\rangle + a_1|1\rangle \tag{5}$$

$$|a_0|^2 + |a_1|^2 = 1 \tag{6}$$

イロト イ理ト イヨト イヨト

Z podobieństwa stanów spinowych [(1), (2)] i fotonowych [(3), (4)] wynika

podobieństwo działania przyrządów spintronicznych i optycznych.

- I. Filtr spinowy polaryzator/analizator światła
- II. Separator spinów kryształ dwójłomny
- III. Tranzystor spinowy modulator elektro-optyczny

イロト イ押ト イヨト イヨト

- I. Filtr spinowy polaryzator/analizator światła
- II. Separator spinów kryształ dwójłomny
- III. Tranzystor spinowy modulator elektro-optyczny

・ロト ・聞 ト ・ ヨト ・ ヨト

• I. Filtr spinowy – polaryzator/analizator światła

- II. Separator spinów kryształ dwójłomny
- III. Tranzystor spinowy modulator elektro-optyczny

イロト イ理ト イヨト イヨト

- I. Filtr spinowy polaryzator/analizator światła
- II. Separator spinów kryształ dwójłomny
- III. Tranzystor spinowy modulator elektro-optyczny

ヘロト ヘ戸 ト ヘ ヨ ト ヘ ヨ

- I. Filtr spinowy polaryzator/analizator światła
- II. Separator spinów kryształ dwójłomny
- III. Tranzystor spinowy modulator elektro-optyczny

< □ > < 同 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ >

I. Filtr spinowy

・ロト・日本・ ・ ヨト ・ ヨト

Profil energii potencjalnej elektronów o spinie ↑ i ↓ w rezonansowej diodzie tunelowej (RTD).
(a) Równoległe i (b) antyrównoległe wektory magnetyzacji warstw emitera i studni kwantowej.

P. Wójcik, J. Adamowski, M. Wołoszyn, B. J. Spisak, Appl. Phys. Lett. 102, 242411 (2013).

イロト イポト イヨト イヨト

Charakterystyki prądowo-napięciowe RTD w temperaturze 4.2 K. V_b = napięcie kolektor-emiter, ΔE = rozszczepienie spinowe pasma przewodnictwa GaMnN. (a) Równoległa (b) antyrównoległa magnetyzacja warstw emitera i studni kwantowej. [P. Wójcik et al., Appl. Phys. Lett. 102, 242411 (2013).]

イロト イポト イヨト イヨト

Polaryzacja spinowa prądu płynącego przez RTD w temperaturze 4.2 K. (a) Równoległa (b) antyrównoległa magnetyzacja warstw emitera i studni kwantowej. [P. Wójcik et al., Appl. Phys. Lett. 102, 242411 (2013).]

Analogia: filtr spinowy – polaryzator/analizator światła

(日)

-

II. Separator spinów

・ロト・日本・ ・ ヨト ・ ヨト

Schemat nanostruktury o kształcie Y. Elektroda 1 = wejście, elektrody 2 i 3 = wyjścia, QPC = kwantowy kontakt punktowy. Strzałki czerwone (niebieskie) pokazują prądy spinowe o spinie $\uparrow$ ($\downarrow$) transportowane przez stany krawędziowe. Pole magnetyczne **B** = (0, 0, *B*).

P. Wójcik, J. Adamowski, M. Wołoszyn, B. J. Spisak, J. Appl. Phys. 118, 014302 (2015).

Przewodnictwo spinowe *G* i polaryzacja spinowa prądu $P = G_{\uparrow} - G_{\downarrow}$ dla B = 1 T i B = 3 T jako funkcja energii uwięzienia $\hbar\omega$ elektronu w QPC. [P. Wójcik et al., J. Appl. Phys. 118, 014302 (2015).]

Polaryzacja spinowa *P* prądu dla różnych kątów rozwarcia ramion Y jako funkcja energii uwięzienia $\hbar\omega$ elektronu w QPC. [P. Wójcik et al., J. Appl. Phys. 118, 014302 (2015).]

э

Wpływ oddziaływania spin-orbita o stałej sprzężenia Rashby $\alpha = 50 \text{ meVÅ}$ i 100 meVÅ na polaryzację spinową prądu *P*. [P. Wójcik et al., J. Appl. Phys. 118, 014302 (2015).]

< 🗇 🕨 🔸

-

э

Wpływ rozpraszania niezależnego od spinu na polaryzację spinową P prądu. ℓ = długość rozpraszania. [P. Wójcik et al., J. Appl. Phys. 118, 014302 (2015).]

イロト イポト イヨト

э

Separacja prądów spinowych w badanej nanostrukturze Y wynika z:

- spinowego rozszczepienia Zeemana dodatkowo powiększonego w obszarze QPC,
- transportu elektronów przez stany krawędziowe.

< □ > < 同 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ >

Separacja prądów spinowych w badanej nanostrukturze Y wynika z:

- spinowego rozszczepienia Zeemana dodatkowo powiększonego w obszarze QPC,
- transportu elektronów przez stany krawędziowe.

< □ > < 同 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < 回 > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ > < □ >

Separacja prądów spinowych w badanej nanostrukturze Y wynika z:

- spinowego rozszczepienia Zeemana dodatkowo powiększonego w obszarze QPC,
- transportu elektronów przez stany krawędziowe.

Separacja prądów spinowych w badanej nanostrukturze Y wynika z:

- spinowego rozszczepienia Zeemana dodatkowo powiększonego w obszarze QPC,
- transportu elektronów przez stany krawędziowe.

Analogia: separator spinów – kryształ dwójłomny

III. A. Efekt tranzystorowy indukowany przez sprzężenie spin-orbita III. B. Przejścia Landaua-Zenera w helikalnym polu magnetycznym

◆□▶ ◆圖▶ ◆臣▶ ◆臣▶

III. Tranzystor spinowy

イロト イ理ト イヨト イヨ

III. A. Efekt tranzystorowy indukowany przez sprzężenie spin-orbita

III. A. Efekt tranzystorowy indukowany przez sprzężenie spin-orbita III. B. Przejścia Landaua-Zenera w helikalnym polu magnetycznym

(a) Relacje dyspersji dla elektronów o spinach ↑ i ↓ w różnych obszarach nanodrutu. (b)
Schemat tranzystora spinowego: nanodrut z boczną bramką oraz elektrodami źródła i drenu.
P. Wójcik, J. Adamowski, M. Wołoszyn, B. J. Spisak, J. Appl. Phys. 118, 014302 (2015).

III. A. Efekt tranzystorowy indukowany przez sprzężenie spin-orbita III. B. Przejścia Landaua-Zenera w helikalnym polu magnetycznym

(日)

Prąd *I* w funkcji napięcia dren-źródło V_{ds} i napięcia bramki V_g dla T = 300 K. Symbole odpowiadają danym eksperymentalnym (Yoh et al., 2014), krzywe pokazują wyniki obliczeń. [P. Wójcik et al., J. Appl. Phys. 118, 014302 (2015).]

III. A. Efekt tranzystorowy indukowany przez sprzężenie spin-orbita III. B. Przejścia Landaua-Zenera w helikalnym polu magnetycznym

Prąd *I* w funkcji napięcia bramki V_g dla T = 300 K. Rysunek górny: wyniki obliczeń dla P = 1 (krzywe przerywane niebieskie) i P = 0.4 (krzywe ciągłe czerwone), rysunek dolny: dane eksperymentalne [P. Wójcik et al., J. Appl. Phys. 118, 014302 (2015).]

III. A. Efekt tranzystorowy indukowany przez sprzężenie spin-orbita III. B. Przejścia Landaua-Zenera w helikalnym polu magnetycznym

イロト イ理ト イヨト イヨ

III. B. Przejścia Landaua-Zenera w helikalnym polu magnetycznym

I. Filtr spinowy II. Separator spinów III. Tanzystor spinowy III. Tanzystor spinowy

Przejścia adiabatyczne (wolne) i diabatyczne (szybkie) pomiędzy pasmami e_1 i e_2 .

C. Betthausen, T. Dollinger, H. Saarikoski, V. Kolkovsky, G. Karczewski, T. Wojtowicz, K. Richter, D. Weiss, Science 337, 324 (2012).

イロト イポト イヨト

-

I. Filtr spinowy II. Separator spinów III. A. Efekt tranzystorowy indukowany przez sprzężenie spin-orbita III. B. Przejścia Landaua-Zenera w helikalnym polu magnetycznym

イロト イ理ト イヨト イヨト

Obraz z mikroskopu elektronowego struktury warstwowej CdMnTe pokrytej paskami Dy. Wstawka: Kierunki zewnętrznego pola magnetycznego **B** i magnetyzacji pasków Dy. [C. Betthausen et al., Science 337, 324 (2012)].

III. A. Efekt tranzystorowy indukowany przez sprzężenie spin-orbita
 III. B. Przejścia Landaua-Zenera w helikalnym polu magnetycznym

(日)

(E) Transport spinu wskutek przejść adiabatycznych, (F) blokada transportu spinu wskutek przejść diabatycznych. $\gamma = B/B_s$, B_s = amplituda helikalnego pola magnetycznego. [C. Betthausen et al., Science 337, 324 (2012)].

III. A. Efekt tranzystorowy indukowany przez sprzężenie spin-orbita III. B. Przejścia Landaua-Zenera w helikalnym polu magnetycznym

(日)

Magnetorezystancja ρ_{xx} układu modulowana przez pole magnetyczne (krzywe czerwone i niebieskie) i niemodulowana (krzywe czarne). Piki rezystancji (czarne trójkąty) odpowiadają selektywnej blokadzie transportu spinu. [C. Betthausen et al., Science 337, 324 (2012)].

III. A. Efekt tranzystorowy indukowany przez sprzężenie spin-orbita III. B. Przejścia Landaua-Zenera w helikalnym polu magnetycznym

Magnetoprzewodnictwo *G* w funkcji zewnętrznego pola magnetycznego B_{ext} i energii Fermiego μ_F dla okresu modulacji pola helikalnego (a) $a = 1\mu$ m, (b) $a = 2\mu$ m, (c) $a = 8\mu$ m. $Q = \omega_L/\omega_{mod}$. Wyniki obliczeń wykonanych dla struktury C. Betthausen et al., Science 337, 324 (2012).

P. Wójcik, J. Adamowski, M. Wołoszyn, B. J. Spisak, Semicond. Sci. Technol. 30 (2015) 065007.

III. A. Efekt tranzystorowy indukowany przez sprzężenie spin-orbita III. B. Przejścia Landaua-Zenera w helikalnym polu magnetycznym

イロト イ理ト イヨト イヨト

(a) Schemat tranzystora spinowego wykorzystującego przejścia Landaua-Zenera w nanodrucie InSb. g_1, g_2 – bramki. (b) Helikalne pole magnetyczne $\mathbf{B}_h = (B_h^x, 0, B_h^z)$ generowane przez paski Dy.

P. Wójcik, J. Adamowski, Semicond. Sci. Technol. 31 (2016) 035021.

I. Filtr spinowy II. Separator spinów III. Tanzystor spinów III. Tanzystor spinowy

イロト イポト イヨト イヨト

Przewodnictwo G w funkcji efektywnej stałej sprzężenia Rashby α . [P. Wójcik, J. Adamowski, Semicond. Sci. Technol. 31 (2016) 035021.]

I. Filtr spinowy II. Separator spinów III. Tranzystor spinowy III. B. Przejścia Landaua-Zenera w helikalnym polu magnetycznym

イロト イポト イヨト イヨ

Przejścia Landaua-Zenera w funkcji energii Fermiego E_F i efektywnej stałej sprzężenia Rashby α . [P. Wójcik, J. Adamowski, Semicond. Sci. Technol. 31 (2016) 035021.]

III. A. Efekt tranzystorowy indukowany przez sprzężenie spin-orbita
 III. B. Przejścia Landaua-Zenera w helikalnym polu magnetycznym

æ

(a), (c) Przepływ prądów spinowych przez nanodrut. (b) Rozpraszanie wsteczne elektronów odpowiadające stanowi wyłączenia tranzystora. [P. Wójcik, J. Adamowski, Semicond. Sci. Technol. 31 (2016) 035021.]

イロト イポト イヨト イヨト

Analogia: tranzystor spinowy – modulator elektrooptyczny

III. A. Efekt tranzystorowy indukowany przez sprzężenie spin-orbita III. B. Przejścia Landaua-Zenera w helikalnym polu magnetycznym

◆□▶ ◆圖▶ ◆臣▶ ◆臣▶

Perspektywy spintroniki

III. A. Efekt tranzystorowy indukowany przez sprzężenie spin-orbita III. B. Przejścia Landaua-Zenera w helikalnym polu magnetycznym

・ロト ・聞 ト ・ 国 ト ・ 国 ト

Polaryzacja spinów w strukturach 2D

・ロト ・聞 ト ・ 国 ト ・ 国 ト

Nowe materialy 2D

- silicen, Si (2010)
- germanen, Ge (2014)
- stanen, Sn izolator topologiczny (2015)
- 2D-Pb ?

◆□▶ ◆圖▶ ◆臣▶ ◆臣▶

Nowe materialy 2D

• silicen, Si (2010)

- germanen, Ge (2014)
- stanen, Sn izolator topologiczny (2015)

• 2D-Pb ?

◆□▶ ◆圖▶ ◆臣▶ ◆臣▶

Nowe materialy 2D

- silicen, Si (2010)
- germanen, Ge (2014)
- stanen, Sn izolator topologiczny (2015)

• 2D-Pb ?

◆□▶ ◆圖▶ ◆臣▶ ◆臣▶

Nowe materialy 2D

- silicen, Si (2010)
- germanen, Ge (2014)
- stanen, Sn izolator topologiczny (2015)

• 2D-Pb ?

イロト イポト イヨト イヨト

Nowe materialy 2D

- silicen, Si (2010)
- germanen, Ge (2014)
- stanen, Sn izolator topologiczny (2015)
- 2D-Pb ?
W.-F. Tsai, C.-Y. Huang, T.-R. Chang, H. Lin, H.-T. Jeng, A. Bansil, Nature Commun. 4:1500 doi: 10.1038/ncomms2525 (2013)

"Gated silicene as a tunable source of nearly 100% spin-polarized electrons"

III. A. Efekt tranzystorowy indukowany przez sprzężenie spin-orbita
 III. B. Przejścia Landaua-Zenera w helikalnym polu magnetycznym

イロト イロト イモト イモト

(a) Atomowa struktura heksagonalna silicenu. Pole elektryczne E_z oraz wpływ podłoża usuwają symetrię inwersji, co prowadzi do zniesienia degeneracji spinowej pasm. (b) Schemat struktury pasmowej silicenu wokół punktów K i K' w obecności pola E_z . Czerwone (niebieskie) strzałki odpowiadają spinom $\uparrow$ ($\downarrow$). [W.-F. Tsai et al., Nature Commun. 4:1500, 2525 (2013).]

I. Filtr spinówy II. Separator spinów III. Tranzystor spinów III. B. Przejścia Landaua-Zenera w helikalnym polu magnetycznym

イロト イポト イヨト イヨト

Energia rozszczepienia spinowego pasm silicenu, germanenu, stanenu i 2D-Pb. [W.-F. Tsai et al., Nature Commun. 4:1500, 2525 (2013).]

III. A. Efekt tranzystorowy indukowany przez sprzężenie spin-orbita
 III. B. Przejścia Landaua-Zenera w helikalnym polu magnetycznym

< □ > < 同 > < 回 >

(a) Geometria filtra spinowego na bazie silicenu i profil bariery potencjału U(x). Atomy oznaczone różnymi kolorami leżą w różnych płaszczyznach. (b) Polaryzacja spinowa konduktancji w funkcji efektywnego potencjału chemicznego $\mu_0 = E_F - U_0$. Krzywa zielona (niebieska) odpowiada prostokątnej (gładkiej) barierze potencjału. [W.-F. Tsai et al., Nature Commun. 4:1500, 2525 (2013).]

III. A. Efekt tranzystorowy indukowany przez sprzężenie spin-orbita
 III. B. Przejścia Landaua-Zenera w helikalnym polu magnetycznym

イロト イポト イヨト イヨト

Separator spinów o kształcie Y. Strzałki czerwona i niebieska pokazują prądy spinowe o przeciwnych spinach. Pole elektryczne $\mathbf{E} = (E_x, E_y, E_z)$, pole magnetyczne $\mathbf{B} = (0, 0, B_z)$. [W.-F. Tsai et al., Nature Commun. 4:1500, 2525 (2013).]

ヘロト ヘ週ト ヘヨト ヘヨト

T. Habe, M. Koshino, Phys. Rev. B 91, 201407(R) (2015)

"Spin-dependent refraction at the atomic step of transition-metal dichalcogenides"

$MX_2: M = Mo, W, X = S, Se, Te$

◆□▶ ◆圖▶ ◆臣▶ ◆臣▶

T. Habe, M. Koshino, Phys. Rev. B 91, 201407(R) (2015)

"Spin-dependent refraction at the atomic step of transition-metal dichalcogenides"

 $MX_2: M = Mo, W, X = S, Se, Te$

III. A. Efekt tranzystorowy indukowany przez sprzężenie spin-orbita
 III. B. Przejścia Landaua-Zenera w helikalnym polu magnetycznym

◆□▶ ◆圖▶ ◆臣▶ ◆臣▶

(a) Struktura atomowa jednowarstwowego i dwuwarstwowego MX₂. (b) Zależne od spinu załamanie elektronów na schodku atomowym pomiędzy obszarami jednowarstwowym i dwuwarstwowym. [T. Habe, M. Koshino, Phys. Rev. B 91, 201407(R) (2015).]

III. A. Efekt tranzystorowy indukowany przez sprzężenie spin-orbita III. B. Przejścia Landaua-Zenera w helikalnym polu magnetycznym

イロト イポト イヨト イヨト

(a) Struktura pasmowa jednowarstwowego (rysunki górne) i dwuwarstwowego (rysunki dolne)
(a) MoS₂, (b) MoSe₂, (c) MoTe₂. W monowarstwach stanom spinowym ↑ i ↓ odpowiadają krzywe czerwona i niebieska. W biwarstwach oba stany spinowe są zdegenerowane. [T. Habe, M. Koshino, Phys. Rev. B 91, 201407(R) (2015)].

(a) Przepływ spinów przez złącze Y na granicy obszarów jedno- i dwu-warstwowego MX₂ dla elektronów wstrzykiwanych ze strony (a) obszaru dwuwarstwowego (**separator spinów**), (b) jednowarstwowego (**filtr spinowy**). [T. Habe, M. Koshino, Phys. Rev. B 91, 201407(R) (2015).]

イロト イポト イヨト イヨ

- Nowe zjawiska związane ze spinem elektronów w ciałach stałych
- Nowe materiały: nanodruty, struktury 2D
- Nowe przyrządy: separator spinów, tranzystor spinowy
- Zastosowania spintroniki:
  - Zwiększone możliwości działania przyrządów elektronicznych (wykorzystanie ładunku i spinu)
  - Generacja kubitów spinowych i kwantowe operacje logiczne na nich

III. A. Efekt tranzystorowy indukowany przez sprzężenie spin-orbita III. B. Przejścia Landaua-Zenera w helikalnym polu magnetycznym

< □ > < 同 > < 回 > <

Podsumowanie

• Nowe zjawiska związane ze spinem elektronów w ciałach stałych

- Nowe materiały: nanodruty, struktury 2D
- Nowe przyrządy: separator spinów, tranzystor spinowy
- Zastosowania spintroniki:
  - Zwiększone możliwości działania przyrządów elektronicznych (wykorzystanie ładunku i spinu)
  - Generacja kubitów spinowych i kwantowe operacje logiczne na nich

III. A. Efekt tranzystorowy indukowany przez sprzężenie spin-orbita III. B. Przejścia Landaua-Zenera w helikalnym polu magnetycznym

- Nowe zjawiska związane ze spinem elektronów w ciałach stałych
- Nowe materiały: nanodruty, struktury 2D
- Nowe przyrządy: separator spinów, tranzystor spinowy
- Zastosowania spintroniki:
  - Zwiększone możliwości działania przyrządów elektronicznych (wykorzystanie ładunku i spinu)
  - Generacja kubitów spinowych i kwantowe operacje logiczne na nich

III. A. Efekt tranzystorowy indukowany przez sprzężenie spin-orbita III. B. Przejścia Landaua-Zenera w helikalnym polu magnetycznym

< □ > < 同 > < 回 > <

- Nowe zjawiska związane ze spinem elektronów w ciałach stałych
- Nowe materiały: nanodruty, struktury 2D
- Nowe przyrządy: separator spinów, tranzystor spinowy
- Zastosowania spintroniki:
  - Zwiększone możliwości działania przyrządów elektronicznych (wykorzystanie ładunku i spinu)
  - Generacja kubitów spinowych i kwantowe operacje logiczne na nich

- Nowe zjawiska związane ze spinem elektronów w ciałach stałych
- Nowe materiały: nanodruty, struktury 2D
- Nowe przyrządy: separator spinów, tranzystor spinowy
- Zastosowania spintroniki:
  - Zwiększone możliwości działania przyrządów elektronicznych (wykorzystanie ładunku i spinu)
  - Generacja kubitów spinowych i kwantowe operacje logiczne na nich

- Nowe zjawiska związane ze spinem elektronów w ciałach stałych
- Nowe materiały: nanodruty, struktury 2D
- Nowe przyrządy: separator spinów, tranzystor spinowy
- Zastosowania spintroniki:
  - Zwiększone możliwości działania przyrządów elektronicznych (wykorzystanie ładunku i spinu)
  - Generacja kubitów spinowych i kwantowe operacje logiczne na nich

- Nowe zjawiska związane ze spinem elektronów w ciałach stałych
- Nowe materiały: nanodruty, struktury 2D
- Nowe przyrządy: separator spinów, tranzystor spinowy
- Zastosowania spintroniki:
  - Zwiększone możliwości działania przyrządów elektronicznych (wykorzystanie ładunku i spinu)
  - Generacja kubitów spinowych i kwantowe operacje logiczne na nich

			Filtr		oinc	wy
	II.	Sep		r s	pin	
III.	Tr	anz	ystor	sp	oinc	wy

III. A. Efekt tranzystorowy indukowany przez sprzężenie spin-orbita
 III. B. Przejścia Landaua-Zenera w helikalnym polu magnetycznym

イロト イヨト イヨト イ

Badania finansowane przez Narodowe Centrum Nauki w ramach grantu DEC-2011/03/B/ST3/00240.

III. A. Efekt tranzystorowy indukowany przez sprzężenie spin-orbita III. B. Przejścia Landaua-Zenera w helikalnym polu magnetycznym

◆□▶ ◆圖▶ ◆臣▶ ◆臣▶

Dziękuję Państwu za uwagę.